

Záver

Duch Svätý vchádza do ľudských dejín, aby nám pomohol na našej ceste a vlieva do nášho srdca hojnosť svojich darov. Tieto vlastnosti v nás nie je schopná spôsobiť sama sila morálnych čností. Ich úlohou je pripraviť dobrú pôdu, v ktorej ovocie Ducha postupne klíči a rastie do bohatstva a krásy plodov, ktorých pôvodcom je Boh. Boh vo svojom pôsobení človeka neobchádza, ale prijíma a hodnotí jeho snahu podľa toho, čo ju najlepšie charakterizuje. Semeno dáva mnohé plody tam, kde je prítomná odvaha, zdržanlivosť, spravodlivosť, kde rozvaha pripravuje ľudské srdce ako dobrú pôdu, ktorá je schopná poslúchať a chápať slovo o kráľovstve z podobenstva o pôde a rozsievачovi (*porov. Mt 13,18-23*).⁶³

4 KATECHÉZA ČNOSTÍ

Úvod⁶⁴

„Ja som sa na to narodil a na to som prišiel na svet, aby som vydal svedectvo pravde“ (*Jn 18,37*).

Ježiš, Boží Syn, prišiel na svet, aby ukázal ľuďom cestu k Bohu. Svoje učenie nielenže zavŕšil, ale hlavne potvrdil svojou smrťou, ktorú dobrovoľne podstúpil za ľudstvo, za nás. Bol jediným a pravým Učiteľom. Stal sa príkladom každého učiteľa, každého katechéta.

Väčšina z nás pozná pojmy „katechetika“, „katechéza“, „čnosť“, atď. Je dôležité, ako máme učiť jednotlivé čnosti, ale skôr sa budeme snažiť objasniť si postoj a správanie toho, ktorý vyučuje, i toho, ktorý je vyučovaný, aby obaja prehĺbili svoju vieru a vzťah k Bohu, a tak začali plnšie žiť.

4.1 Pojmy „katechéza“ a „čnosť“

Grécke slovo „katechein“ znamená všetko, čo prichádza do uší človeka, môžeme ho teda preložiť ako „zniet“, „zvučať“, „zaznievať“. Prvotná Cirkev

⁶³ Porov.: FORTE, B.: *Malý úvod do kresťanského života*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 33.

⁶⁴ Porov.: MARHEFKA, J.: *Seminárna práca*. Spišská Kapitula : 2004.

prebrala slovo „katechein“ a používala ho na označenie ústneho podávania evanjelia – radostnej zvesti. Obdobné slová môžeme nájsť aj na stránkach Nového zákona (*porov. Lk 1,3-4; Gal 6,6; 1 Kor 14,19*).

Slovo „katechéza“ sa stalo odborným termínom Cirkvi. Označuje cirkevné poučenie, ktoré slúži ako príprava na prijatie krstu. Katechéta je poslaný Cirkvou, aby učil tieto pravdy. V dnešnej terminológii je to učiteľ náboženstva. Týmto termínom môžeme označiť v širšom význame všetkých, ktorí plnia poslanie učiť, nielen kňazov a učiteľov, ale napríklad aj rodičov.⁶⁵ „Katechetika je náuka, ktorá podáva systematicky usporiadaný súhrn pravidiel, ktorými sa riadi náboženské vyučovanie a náboženská výchova.“⁶⁶

Čo znamená náboženské vyučovanie či náboženská výchova? Náboženským vyučovaním nie je len pár poznatkov o Bohu, o Ježišovi Kristovi alebo o Bohočlovekovi, ktorý konal zázraky. Vonkoncom to nie je učenie zaujímavých legiend či povestí. Katechetika je podávanie správneho spôsobu života nielen deťom, ale aj dospelým. Správny spôsob života je ten, ktorý si za príklad berie život Kristov, teda život harmónie medzi Otcom a Synom, medzi človekom a Bohom. Túto harmóniu vyjadril sám Ježiš: „Ja a Otec sme jedno“ (*Jn 10,30*). Cirkev pre túto harmóniu používa aj iný výraz, a to „svätosť“. Katechetika je teda náuka o tom, ako viesť dieťa, dospelého, teda človeka, Božie dieťa k svätosti.⁶⁷

Pre lepšie pochopenie katechézy si prezrime jej znaky:⁶⁸

úkon spásonosného prostredníctva Cirkvi – „katechéza má pevné miesto v spásonosnom poslaní Cirkvi a je jedným z hlavných spôsobov, ako ľuďom prinášať posolstvo a skutočnosť spásy,
ohlasovanie posolstva spásy,
nevyhnutné poslanie Cirkvi,
osobné stretnutie človeka s Bohom,
uvádzanie do spoločenstva Cirkvi,
uvádzanie do liturgie Cirkvi,
uvádzanie do kresťanského života,
vyučovanie,
vyučovanie, ktoré vychováva.

Ako môžeme už zo znakov katechézy vidieť, jej úloha a cieľ nie sú teoretické, nevedú len k poznatkom. Cieľom katechézy je priviesť katechizovaného k osobnému kontaktu s Bohom, priviesť ho do spoločenstva Cirkvi. Katechéza

⁶⁵ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. Spišské Podhradie : RKCMBF UK TI Spišská Kapitula, 1998, s. 1.

⁶⁶ NOVÁK, S.: *Zásady života*. Praha : Řád L. P., 1992, s. 6.

⁶⁷ Porov.: NOVÁK, S.: *Zásady života*. 1992, s. 7.

⁶⁸ ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. 1998, s. 34 – 38.

má formovať človeka pre kresťanský štýl života.⁶⁹ „Katechéza je cirkevná činnosť, ktorá privádza spoločenstvá a jednotlivých kresťanov k dospelosti vo viere“ (VKD 21).

4.2 Čnosť a katechéza

Slovo čnosť poznáme v mnohých obmenách. O niekom sa vyjadríme, že je čnostný, o inom povieme úplný opak. Často počujeme, či sami vyslovíme na adresu svojich známych vyjadrenie, že sú vlastníkami niektorých čností, napríklad: „Ten človek je obetavý, odvážny, múdry,“ alebo: „tento človek je zbabelec, egoista.“

Slovenský pôvod slova čnosť pochádza od „ctiť“. Latinské a grécke slová (napr. *virtus*, *andreia*) na označenie čností sa odvodzovali od múdrosti či statočnosti.⁷⁰ Pravdou ostáva, že staroveký svet obdivoval najmä silu a odvalu. Gréci si však začali vážiť duchovnú silu a schopnosti človeka viac, ako silu vonkajšiu.

Vo Svätom písme sa mnohokrát spomína a súdi konanie človeka. Boh trestá hriechy spoločnosti i jednotlivcov. Potrestaní sú obyvatelia Sodomy a Gomory. Trest bol zoslaný aj na tých, ktorí chceli postaviť babylonskú vežu. Boh zosiela tresty aj na jednotlivcov. Príkladom je Mária, Mojžišova sestra, aj sám Mojžiš. Boh však aj odmeňuje a to tých, ktorí konajú dobro. Abrahám sa stáva otcom národov, Jób dostáva odmenu za spravodlivosť a Ninive dostáva odpustenie pre svoju kajúcnosť.

Najmä Nový zákon poukazuje na druhý aspekt ľudských skutkov. Upozorňuje, že nie ľudská sila, ale sila Boha, ktorý pôsobí v človeku, víťazí. „Nikto sa nestane svätým svojou vlastnou silou. Jediný svätý a spravodlivý je Boh. Krstom a milosťou preniká Božia svätosť a sila do človeka, aj on sa stáva v obmedzenej miere svätým a spravodlivým.“⁷¹

Pri pozorovaní športovcov zistíme, že opakovaným precvičovaním sa zdokonaľujú vo svojich výkonoch. Každý človek sa opakovaným cvičením môže naučiť spievať, hrať na gitare, atď. Takéto cvičenie existuje aj v oblasti mravnosti človeka. Opakovaním dobrých skutkov nadobúdame dobré návyky – čnosti. Ich nadobudnutie však predpokladá Božiu milosť. Pre účinkovanie Božej milosti pri získavaní čností Cirkev zaviedla ich rozlišovanie na čnosti získané, t. j. čnosti mravné, a čnosti vliate, t. j. božské čnosti.⁷²

⁶⁹ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. Spišské Podhradie : RKCMBF UK TI Spišská Kapitula, 1998, s. 39.

⁷⁰ Porov.: ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. Trnava : SSV v spolupráci s Prešov : Blahovistník, 2000, s. 189.

⁷¹ ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. Trnava : SSV v spolupráci s Prešov : Blahovistník, 2000, s. 190.

⁷² Porov.: ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. Trnava : SSV v spolupráci s Prešov : Blahovistník, 2000, s. 191.

4.3 Katechéta a katechizovaný

Katechetika je náuka o tom, ako viesť človeka k Bohu. Katechéta je poverený touto službou. V prvotnej Cirkvi boli katechéti predovšetkým biskupi. Sv. Augustín, sv. Cyril Jeruzalemský a mnohí iní nám zanechali svoje diela, ktoré svedčia o tejto ich činnosti. Veľký počet záujemcov o krst vyžadoval väčší počet katechéto. Poslanie viesť človeka k Bohu prevzali kňazi, diakoni a neskôr aj schopní laici. Jedným z takýchto laikov bol aj Origenes, ktorý prijal povinnosti katechéty ešte predtým, ako sa stal kňazom.⁷³ V súčasnosti existuje v Cirkvi organizovaná katechéza. Katechéti sú kňazi, ktorí poverenie katechizovať dostávajú kanonickou misiou (pastoračným poverením). Úradnými katechéti môžu byť aj rehoľníci, rehoľnice a laici, ktorí dostávajú právo katechizovať tzv. katechetickou kanonickou misiou.⁷⁴

Oveľa skôr ako v škole či v kostole sa človek stretá s Bohom v rodine. „Rodinná katechéza je istým spôsobom nenahraditeľná predovšetkým pre pozitívne a vľúdne prostredie, pre silný vplyv príkladu dospelých, pre prvotnú zjavnú citlivosť pre vieru a jej praktizovanie“ (VDPK 178). Dieťa je ovplyvňované ľuďmi, ktorí žijú okolo neho. Práve rodičia sú tí, ktorí učia maličkých rozlišovať medzi dobrom a zlom.⁷⁵

V rodine je často počiatok, koreň budúcich čností i nerestí. Dieťa sa od rodičov môže naučiť mnohým zlozvykom, alebo naopak, čnostiam. V ťažkých dobách komunizmu sme boli svedkami toho, keď viera prežívala vďaka matkám a starým matkám, ktoré boli katechéti deťom. V období medzi prvým až siedmym rokom dieťa nepotrebuje veľa slov, veľa poučania, ale potrebuje svedectvo viery svojich rodičov. Rodina je prvou školou spoločenských čností. V kresťanskej rodine sa deti majú učiť vnímavosti k Bohu, láske a úcte k bližným, k životu podľa prijatej viery (porov. KD 14). Niekoľkoročné dieťa, ktoré nechápe ťažké pojmy či definície, sa učí a vstúpuje si najkrajšie čnosti viery, nádej a lásku vďaka pomoci svojich rodičov.

4.4 Vlastnosti katechéty

Muž, praktický ateista, rozpráva svoj zážitok z detstva: „Ako chlapec som veľmi miloval hudbu. Vedel som hrať na viaceré hudobné nástroje. Keď bola v kostole brigáda, sadol som si za organ a hral som pieseň. Bola to však svetská pieseň. Nepočul som, že sa niekto ku mne priblížil, no dostal som také zaucho, až som spadol pod organ. Otočil som sa a zbadal som kňaza. S plačom som utiekol z kostola. Nebyť tejto udalosti, možno by mala farnosť nielen o jedného farníka viac, ale mohla mať aj kantora.“

⁷³ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. Spišské Podhradie : RKCMBF UK TI Spišská Kapitula, 1998, s. 7.

⁷⁴ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. 1998, s. 41.

⁷⁵ Porov.: ŠELINGA, J.: *Katechéza detí*. Nitra : RKCMBF UK TI Nitra, 2000, s. 13.

Naskytá sa teda otázka: Bola reakcia kňaza primeraná?

Katechetika delí vlastnosti katechéty do troch skupín, a to: učiteľské, pedagogické a nábožensko-duchovné. Do prvej skupiny patrí inteligencia, dôkladné vedomosti, jasný a logický úsudok, schopnosť odovzdávať vedomosti, atď. K pedagogickým vlastnostiam patrí autorita, ochota vplývať, výchovná ohľaduplnosť, atď.⁷⁶ Nakoľko však pojednávame o katechéze čností, viac sa zameriame na nábožensko-duchovné vlastnosti, ktoré nemajú chýbať tomu, kto je povoláný viesť človeka k Bohu.

Ježiš povedal: „Chodte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého“ (*Mt 28,19*). Katechéta si má byť vedomý, že je poslaný Bohom, že účinkuje z poverenia Cirkvi a v jej mene. Nestačí vyučovať. Katechéta sa má usilovať svojím osobným účinkovaním sprostredkovať spojenie katechizovaného s Bohom.⁷⁷ Nestačí, ak je katechéta dobrým učiteľom. Katechéta má byť človek čností. Vyžaduje sa od neho živá viera, hlboká nábožnosť, sviatostný život, nezištná obetavá láska, pokora. Musí umožňovať účinné pôsobenie Ducha Svätého. Má byť svedkom. Jeho svedectvo má byť svedectvom slova a života, aby tí, ktorí vidia ponúknuté svedectvo, oslavovali Otca a chápali zmysel ľudskej existencie.⁷⁸

Pri nárokoch, aké sa kladú na katechéty, nemusíme upadať do pesimizmu, pretože nemáme všetky vlastnosti, ktoré sú od nás požadované. Máme pamätať, že neexistuje ideálny človek a že nedostatok niektorých vlastností môžeme nahradiť inými, pričom možnosť rozvíjať schopnosti je neobmedzená.⁷⁹

4.5 Postoj katechéty ku katechizovanému

Každý dobrý roľník, prv ako začne siať, dobre pozná zrno a pôdu, do ktorej zrno uloží. Ak by to nevedel, mohlo by sa stať, že zrno by neprinieslo očakávanú úrodu. Aj katechéta musí dobre poznať svojich poslucháčov a náuku, ktorú im chce podať. Poznať náuku si vyžaduje mnoho námahy, štúdia. Predsa to však nie je také ťažké, ako poznať svojich poslucháčov. Náuku naštuduje z kníh, ktoré však nestačia v poznaní poslucháčov. Je preto dôležité si osvojiť niekoľko spôsobov, ako spoznať poslucháčov, najmä deti.

Prvý spôsob je štúdium kníh a príručiek. Ako už bolo spomenuté, štúdium samo osebe nestačí. Predsa však pri štúdiu katechéta objaví to, na čo by vlastnou skúsenosťou neprišiel. Väčšinu týchto diel napísali ľudia, ktorí dlho pracovali v tomto odbore a majú mnohé skúsenosti. Publikácie týchto odborníkov predstavujú poslucháčov po stránke fyzickej, psychickej, pedagogickej.⁸⁰

⁷⁶ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. 1998, s. 41 – 45.

⁷⁷ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. 1998, s. 45.

⁷⁸ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. 1998, s. 45.

⁷⁹ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. 1998, s. 46.

⁸⁰ Porov.: ŠELINGA, J.: *Katechéza detí*. 2000, s. 5.

Druhý spôsob spoznávania detí je uvažovať nad vlastným obdobím detstva. Spomenúť si na to, čo sa mi nepáčilo, čo som neznášal, čo ma uchvátilo a čo nudilo. Spomenúť si, ako dlho mi bolo v lavici a ako dlho som dokázal byť na ihrisku. Zdá sa, že deti sa nemenia.

Tretí spôsob, ktorý je asi najideálnejšou cestou a môžeme ho nazvať konkrétna cesta. Spočíva v pozorovaní konkrétnej osoby. Katechéta má sledovať gestá, slová, činnosť detí. Pozorované skutočnosti nás dovedú k poznaniu osoby, ktorá je pred nami. Zároveň však musíme spoznávať aj prostredie, v ktorom dieťa žije. Katechéta má mať záujem počúvať, rozprávať sa a všímať si tých, ktorých učí.⁸¹

Požiadavky kladené na učiteľa katechéta sú veľké. Každý by chcel, aby bol katechétom milovaný. Od katechéta sa požaduje, aby to bol človek citlivý na spravodlivosť, aby bol veselý a milý.⁸²

Náboženská výchova a vyučovanie sa má konať v duchu služby. Učiteľ katechéta má rešpektovať poslucháčov. Má k nim mať postoj nezištnej lásky a dôvery v schopnosti vedeného. Má byť ochotný počúvať ľudské postoje v akejkoľvek situácii. Vzťah katechéta a katechizovaného nemá byť postojom nadradenosti, postojom, kde na jednej strane je ten, čo vie všetko, na druhej strane tí, ktorí nevedia nič. Nie je vhodný ani postoj tvrdosti a postoj opakovania minulých dobrých časov. Úlohou katechéta je „vybrať a utvoriť najvhodnejšie podmienky na to, aby kresťanské poslanstvo bolo vyhľadávané, prijaté a prehlbené“ (*VKD 71*). V rozhodnutí o prijatí viery musíme rešpektovať slobodu katechizovaného.

4.6 Hodnotenie a disciplína

„Správna je taká katechéza, ktorá vytvára podmienky nielen pre rozumové asimilovanie obsahu viery, ale dotýka sa aj srdca a pretvára správanie. Takáto katechéza plodí dynamický a zjednotený život viery, zaplňa priepasť medzi tým, čo veríme a čo žijeme“ (*VDPK 205*).

Už z uvedeného vidíme dve veci, ktoré katechéza má dať katechizovanému. Prvým sú rozumové poznatky, druhým je to, čo sa dotýka srdca, ovplyvňuje život a správanie. Ako teda pristúpiť k hodnoteniu? Máme hodnotiť poznatky, či aj to, ako je nimi ovplyvnený život? Čo je ovocie katechézy? Dobrý život, či dobré známky? Katechéza je školou vedomostí, či školou viery? Treba si uvedomiť, že dnešnému človeku viac ako poznatky – teória – chýba prax, skúsenosť viery.⁸³

V otázke hodnotenia sa vytvorili dva postoje. Prvý z nich hovorí o potrebe

⁸¹ Porov.: ŠELINGA, J.: *Katechéza detí*. 2000, s. 5.

⁸² Porov.: ŠELINGA, J.: *Katechéza detí*. 2000, s. 10.

⁸³ Porov.: ŠELINGA, J.: *Katechéza detí*. 2000, s. 125.

známkovania. Známkovanie totiž motivuje, vytvára disciplínu a autoritu katechéty. Pritom sa odvolávajú jej zástancovia na to, že sa neznámkuje viera, ale vedomosti. Opačný postoj hovorí o tom, že známkovať sa nemá, lebo úlohou katechézy nie je naučenie právd, ale priľnutie k nim, k Bohu. Ježiš pripomínal, že dar viery ide spolu so slobodou človeka. Človeka nemožno nútiť veriť. Len Boh, ktorý pozná každého, pozná jeho vieru, môže ho hodnotiť.

Ak sa rozhodneme hodnotiť, nezabúdajme na zásadu, „že ak žiak nevie nič, to neznamena, že je nič.“⁸⁴ S hodnotením sa spája aj disciplína. Mnohokrát sa vzájomne ovplyvňujú. Pri tvorení disciplíny sú dôležité príkazy, ktoré dáva katechéta. Príkazy majú byť jasné. Je potrebné dbať na to, aby dané príkazy boli aj splnené. Katechéta sa má presvedčiť o tom, či žiak daný príkaz pochopil a počul. Nie je vhodné príkazy často meniť. Pri tvorení príkazov i pri ich plnení treba pamätať na to, že každý z katechizovaných má rovnaké práva a povinnosti. Nik nesmie byť ponížovaný. Pri porušení príkazu má vinník chybu napraviť.

V dnešnom svete je častý omyl, keď chránime najmä deti pred námahou. Katechéta má žiadať od zverených námahu. Ten, kto chce viesť deti bez námahy, nepochopil význam výchovy. Veď život človeka je poznačený námahou.

4.7 Spôsoby katechézy

Katechetika vypracovala rôzne metódy, zásady a pravidlá, ako spraviť vyučovanie čo najefektívnejšie. V tejto časti si pripomenieme niekoľko pravidiel, ktoré sú vytvorené najmä pre prácu s mládežou. Pravidlá však nie sú úplné a každý katechéta môže uplatňovať pravidlá získané zo svojej praxe. Pozorujte zákon 50-tých %. Podľa tohto zákona musí byť aspoň polovica času vyplnená aktivitou študentov.

Zadržte vlastné poznatky, aby ste prebudili premýšľanie študentov (...).

Pozitívne zhodnoťte neraz tápavé a nedokonalé výrazy študentov (...).

Prejavte radosť i uznanie pri každom pokroku.

Nečakajte, až budete virtuózom v každej činnosti. Nepoznáte niektoré piesne? Študenti ich poznajú a vedia ich aj spievať. Neviete tancovať? Oni vás vtiahnu do kruhu...

Nezostávajúce pri jednej aktivite, aby si mohol prísť na svoje každý študent. Niektorí sú nadanejší a fundovanejší v jednej oblasti, iní v druhej (...).

Hrajte na všetky registre, ako napr.: gestá, obrazy, písmo, slovo, spev, ticho... veď je to svet dospievajúcich.

Do každého stretnutia vložte kus humoru (...).

Ak sú študenti príliš hluční, hovorte tichšie.

Neponížujte. Váš humor nech nie je iróniou, výsmechom alebo pohrdaním (...).

⁸⁴ ŠELINGA, J.: *Katechéza detí*. 2000, s. 128.

Študentov navzájom neporovnávajúte (...). Radšej povzbudíte, aby bol samým sebou a aby bol šťastný z toho, že sa od druhého líši.

V priebehu celého stretnutia sa snažte byť blízky každému (...)⁸⁵

4.8 Modlitba

Katechizmus hovorí so sv. Jánom Damascenským: „Modlitba je povznesenie duše k Bohu alebo prosba k Bohu o vhodné dobrá“ (KKC 2559). Prvé skúsenosti s modlitbou by mal mať človek v detstve v kruhu svojej rodiny. Najmä v minulosti sa často večer stretla rodina pod krížom a rodičia spolu s deťmi, aspoň s tými, ktoré sa už vedeli modliť, zotrvali pred svojím Nebeským Otcem, pričom ho prosili, odprosovali i ďakovali.

Modlitba je neodmysliteľnou súčasťou života každého veriaceho. Úloha katechéty však nespočíva len v tom, že naučí najmä deti množstvo modlitieb, ale v tom, aby katechizovaný pochopil zmysel modlitby a mohol si ju zamilovať. Výchova k modlitbe zahŕňa v sebe štyri etapy, medzi ktorými je hlboká náväznosť:

Katechéta učí deti modlitbe, avšak mal by mať on sám s modlitbou vlastnú skúsenosť. Modliť sa pred deťmi, deti potrebujú vidieť svedectvo modlitby. Je potrebné pamätať, že čím hlbší je vzťah medzi katechétom a deťmi, tým skôr prijmu deti fakt, že sa katechéta modlí. Modlitba katechéty má byť nielen modlitbou úst, ale aj modlitbou srdca.

Modliť sa s deťmi – deti vstupujú do modlitby spontánne, z vnútornej potreby. Katechéta má v trpezlivosti viesť deti k tomu, aby samé hľadali vlastné slová pre rozhovor s Bohom. Jedna forma, ako deti učiť modlitbe, spočíva v tom, že deti opakujú krátke pekné vety.

Učiť deti modliť sa – katechéta pomáha vzbudzovať v deťoch túžbu po modlitbe. Vedie ich k tomu, aby modlitba bola opravdivejšia, slobodnejšia, spontánnejšia a evanjeliová.⁸⁶

Nielen deti, ale aj tí, ktorí sú na začiatku modlitbovej cesty, pociťujú, že nemajú Bohu čo povedať. Poznáme mnohé ťažkosti v modlitbe. Katechéta má naučiť deti štyri kľúčové slová modlitby: ďakujem, odpusť, prosím, milujem ťa. Deťom je potrebné pripomenúť, že netreba veľa hovoriť, stačí len niekoľkokrát povedať slovo „ďakujem“ alebo „Boh“. Potrebné je deti naučiť aj prosiť o odpustenie. Katechéta má deťom vysvetliť, že nie je potrebný presný a čo najdlhší zoznam hriechov, ale s ľútosťou prosiť o odpustenie veľkých previnení a hriechov. Boh pozná, čo potrebujeme, no napriek tomu ho máme prosiť. Vďaka týmto prosbám uznávame, že všetko, čo máme, je od neho. Každá modlitba sa má ukončiť chválou, otvorenosťou srdca na lásku k Bohu. Je potrebné viesť deti k tejto láske.

⁸⁵ ŠELINGA, J.: *Katechéza mládeže*. Nitra : RKCMBF UK TI Nitra, 1999, s. 68.

⁸⁶ Porov.: ŠELINGA, J.: *Katechéza detí*. 2000, s. 64.

Pri modlitbe je vhodné použiť aj gestá a hudbu. Dieťa má najprv zmyslové chápanie a až neskôr spája slovo s predmetom a slovo so slovom. „Kto spieva, dvakrát sa modlí,“ hovorí príslovie. Piesne majú mať základ v žalmoch, cirkevných či liturgických textoch. Pieseň umocňuje obsah modlitby a otvára detskú dušu. Vhodná je aj mimická modlitba. Gestá a posunky sú deťom veľmi blízke a dávajú plnší zmysel slovu.⁸⁷

4.9 Výchova morálneho svedomia

Katechéza zaujíma dôležité miesto vo výchove svedomia. Má človeka privádzať k zamysleniu nad svojim správaním. Má učiť rozlišovať dobro od zla, ktoré ničí život. Katechizovaní si v priestore a čase katechézy majú vybrať a rozhodnúť sa pre hodnoty Kristove. Pri vstupe do školy dieťa spoznáva, že všade existujú zákony a pravidlá, ktoré neslúžia pre obmedzenie človeka, ale pre šťastný chod života, rodiny, hry... Dieťa si začína osvojovať stupnicu morálnych hodnôt. Úloha katechéty spočíva v poukázaní zlého a v jeho vysvetlení. Katechéta nemá len povedať, že klamstvo je zlo, ale má aj vysvetliť, prečo je zlom. Ďalším dôležitým bodom je oboznámiť katechizovaných s existenciou lásky, ktorej dôkazom je uzatvorená zmluva medzi Bohom a ľuďmi. Vysvetliť hodnotu zákona môžeme na príklade hry kariet. Deti sa zabávajú a смеjú. Jedno z nich však začne klamať. Začína podozrievanie a napätie. Radosť sa vytráca. Objavuje sa hnev. Deti v hneve končia hru a odchádzajú. Ak katechéta pristihne dieťa pri klamstve, nemá ho potrestať, ale skôr priviesť k uvažovaniu nad tým, čo spravilo.

U mnohých je veľkým nebezpečenstvom rigorizmus. V rigorizme sa človek začne stotožňovať s hriechom, podobne ako dieťa, ktoré sa považuje za zlého žiaka, keď dostane zlú známku. Katechéta má viesť k poznaniu hriechu, ale aj k ceste návratu cez Božie milosrdenstvo a odpustenie.

Záver

Obsah náuky o čnosti a katechéze je veľmi veľký. Katechetika sa pomerne rýchlo rozvíja, k čomu prispieva poznávanie človeka. Pre tieto dôvody je veľmi ťažké podať v stručnosti náuku o vyučovaní náboženstva, čnosti, atď. Z týchto príčin sme sa nezaoberali metódami, spôsobmi či konkrétnymi návrhmi na vytváranie školskej hodiny, ale zamerali sme sa viac na profil osobnosti katechéty a katechizovaného. Zároveň sme si chceli pripomenúť vzťah týchto

⁸⁷ Porov.: ŠKANTÁR, J.: *Učte, hlásajte a vydávajte svedectvo*. Spišské Podhradie : RKCMBF UK TI Spišská Kapitula, 1998, s. 79.

osôb, ktorý má viesť k rozvíjaniu vzťahu katechizovaného k Bohu, ale zároveň má slúžiť aj na prehĺbenie vzťahu katechéta a Boh.

5 VÝCHOVA K ČNOSTIAM

Úvod⁸⁸

Výchova k čnostiam a zdokonaľovanie sa v nich je úlohou každého človeka, ktorý sa rozhodol kráčať za Kristom. Úloha snažiť sa skvalitňovať svoj život podľa Ježišovho evanjelia a zákonov jeho lásky. Lásky k priateľom, ale i nepriateľom.

O čo viac by sa mali v čnostiach cvičiť a zdokonaľovať tí, ktorí sa celí zasvätili Kristovi, alebo sa pripravujú na kňazstvo či inú formu zasväteného života! Rovnako či primerane aj veriaci laici. Všetci sa máme usilovať primerane stavu, veku a postaveniu vynikať čnosťami, aby svojím životom sme dosvedčovali vernosť Kristovi, veriacim, ku ktorým sme boli poslaní na povzbudenie a tým čo neveria v Krista, aby svojimi skutkami dokázali Božiu lásku a dobrotu.

Lepšími v očiach iných ľudí nás nerobia veľké slová ani naduté reči, ale len naše skutky, postoje, správanie a schopnosť iným pomôcť. Keď budeme takto konať voči ľuďom, iste sa tým zapáčime aj Bohu. Tomáš Kempenský píše: „Veru, nadšené slová nerobia človeka svätým a spravodlivým; ale iba čnostný život ho robí milým Bohu.“⁸⁹

5.1 Stručná charakteristika čností

Čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Umožňuje človekovi nielen konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba samého to najlepšie. Čnostný človek so všetkými svojimi zmyslovými a duchovnými silami smeruje k dobru, ide za ním a volí si ho v konkrétnom konaní (*KKC 1803*).

„Podstatné v čnosti je, že sa snažíme dosiahnuť dobro nie chvíľkovo a jednorazovo, lež trvale, až sa nám táto snaha stane zvykom, presnejšie dobrým zvykom. Tento dobrý zvyk nám aj v kritických chvíľach uľahčuje konať a dosahovať dobro, ktoré by sme ináč nedosiahli. Máme totiž aj zlé zvyky,

⁸⁸ Porov.: HOLUBČÍK, J.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

⁸⁹ KEMPENSKÝ, T.: *Nasledovanie Krista*. Trnava : SSV, 1999, s. 11.